

Мавзу: Товар-моддий заҳиралар аудити

РЕЖА:

- ▣ 1. Аудитнинг мақсади, вазифалари, маълумот манбалари ва ўтказиш тартиби.
- 2. Товар-моддий заҳираларни аудиторлик текширувидан ўтказиш кетма-кетлиги.
- 4. Товар-моддий заҳиралар бухгалтерия ҳисобини текширишнинг хусусиятлари.
- 5. Товар-моддий заҳираларни кирим қилиш ва ишлаб чиқаришга сарфлаш вақтида баҳолашнинг тўғрилигини текшириш.
- 6. Моддий бойликларни сотиш ва бошқача тарзда ҳисобдан чиқаришга доир муомалаларни текшириш.

Фойдаланилган адабиётлар

- ▣ 1. Каримов И.А. Ўзбекистонда демократик ўзгаришларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамияти асосларини шакллантиришнинг асосий йўналишлари. Халқ сўзи. 2002 йил 30 август.
- 2. Ўзбекистон Республикасининг “Бухгалтерия ҳисоби тўғрисида”ги Қонуни - Тошкент 1996 й. 30 август.
- 3. Ўзбекистон Республикасининг “Аудиторлик фаолияти тўғрисида”ги Қонуни (янги таҳрири) 2000 й. 26 май. //Солиқлар ва божхона хабарлари, 2000 йил 13 июнь.
- 4. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2000 йил 22 сентябрдаги “Аудиторлик фаолиятини такомиллаштириш ва аудиторлик текширишларнинг аҳамиятини ошириш тўғрисида”ги 365-сонли қарори.-Т.: «Халқ сўзи», 2000 й, 26 сентябрь.
- 5. Дўсмуратов Р.Д. Аудит асослари.-Т.: Ўзбекистон миллий энциклопедияси. 2003.-612 с.
- 6.Маматов З.Т. ва бошқ. Аудит: Ўқув қўлланма.-Т.: Тошкент Ислом Университети. 2002.-280 б.
- 7. Мусаев Ҳ.Н. Аудит.-Т.: Молия. 2003.-220 б.
- 8. Тўлаходжаева М.М. Корхона молиявий аҳволини аудити. 1996.

1. Аудитнинг мақсади, вазифалари, маълумот манбалари ва ўтказиш тартиби

- Товар-моддий заҳираларини аудиторлик текширувидан ўтказишнинг мақсади-уларнинг сақланиши, тежамли ва оқилона ишлатилиши, ҳисобга олишнинг тўғри ташкил этилишини аниқлашдан иборат. Товар-моддий заҳиралар бўйича ҳисобот кўрсаткичларининг ҳаққонийлигини текширишда бошқа аудит объектларидаги каби, даставвал, баланснинг «Ишлаб чиқариш заҳиралари», «Тугалланмаган ишлаб чиқариш », «Тайёр маҳсулот», «Сотиш учун олинган товарлар» деган моддалари, Бош дафтар, журнал-ордерлар ва бошқа ҳисоб регистрлари орасидаги тенгликни аниқлаш зарур. Шу билан бирга, синтетик ва аналитик ҳисоб маълумотларининг мувофиқлигига ишонч ҳосил қилиши муҳимдир. Мол етказиб берувчилар ва пудратчиларга даъво қўзғатишнинг ўз вақтидалиги ва тўғрилиги ҳамда йўлдаги (корхонага етиб келмаган) материаллар қолдиғининг ҳаққонийлигини ҳам текшириш керак.

ТМЗлар бўйича ҳисобот кўрсаткичларининг ҳаққонийлигини текшириш

▣ **Текширув жараёнида аудитор қуйидагиларни аниқлаши лозим:**

- заҳираларнинг ҳақиқатда мавжудлиги;
- заҳиралар билан боғлиқ барча муомалаларнинг бухгалтерия ҳисоби счётларида тўлиқ ва тўғри акс эттирилганлиги;
- барча заҳиралар корхона мулки эканлиги яъни уларга мулкый ҳуқуқ мавжудлиги, қарз сифатида акс эттирилган суммалар эса мажбурият эканлиги;
- заҳираларни ва улар билан боғлиқ мажбуриятларни баҳолашнинг тўғрилиги;
- товар-моддий заҳираларни ҳисобга олиш тамойиллари тўғри танланилганлиги ва қўлланилишининг тўғрилиги.

Товар-моддий заҳираларни текширишда қуйидаги маълумот манбаларидан фойдаланилади:

- Моддий бойликларни қабул қилиш, ҳисобга олиш, сақлаш ва беришга алоқадор меъёрий ҳужжатлар.
- Ҳисоб сиёсати тўғрисидаги буйруқ.
- Товар - моддий заҳиралар билан боғлиқ муомалаларни расмийлаштиришга доир дастлабки ҳужжатлар.
- Ташкилий-ҳуқуқий ҳужжатлар ва материаллар.
- Товар-моддий заҳираларни ҳисобга олишга доир бухгалтерия ҳисоби регистрлари ва бухгалтерия ҳисоботлари.

Корхонанинг ҳисоб юритиш сиёсати тўғрисидаги буйруғида қуйидагилар ҳақидаги ахборотлар акс эттирилиши лозим:

- ✓ -асосий воситалар билан инвентарь ва хўжалик ашёлари ўртасидаги чегаралар;
- ✓ -товар-моддий бойликларни сотиб олиш (тайёрлаш)ни ҳисобга олиш;
- ✓ -товар-моддий бойликларни уларнинг турлари бўйича ҳисобдан ўчириш чоғида баҳолаш усуллари

Ташкилий-ҳуқуқий ҳужжатлар ва бошқа маълумот манбаларига қуйидагилар киради:

- -корхона раҳбарининг буйруғи (ёки фармойиши) директор кенгаши мажлисининг баённомалари,
- таъсисчилар ва бошқа комиссиялар йиғилиш қарорлари.
- корхонада ўтказилган аудиторлик текширувлари ўтган йиллардаги ҳисоботлари;
- -товарлар, материаллар, хом ашёлар ва ҳоказоларни етказиб бериш шартномалари;
- -моддий жавобгарлик тўғрисидаги шартномалар.

2. Товар-моддий заҳираларни аудиторлик текширувидан ўтказиш кетма-кетлиги.

- мазкур текширув участкасининг йўналишлари бўйича ҳисоб сиёсатининг қоидаларини ўрганиш;
- товар-моддий заҳираларга доир ички назорат тизимининг ишончлилик даражасини баҳолаш, бунинг учун омбор хўжалиги ва омборхоналарнинг ҳолатини текшириб чиқиш;
- моддий жавобгарлик ва моддий жавобгар шахслар - ҳисоботларининг ташкил этилишини ўрганиш;
- товар-моддий бойликларнинг ҳисобот санасига таркибини таҳлил қилиш;
- танлаб инвентаризация қилинадиган объектларни ва инвентаризация ўтказиш позицияларини аниқлаш;
- товар-моддий заҳиралар ҳаракатини таҳлил қилиш;
- товар-моддий заҳираларни баҳолашнинг тўғрилиги;
- товар-моддий заҳиралар синтетик ва аналитик ҳисобининг ташкил этилиши ҳамда ҳолатини текшириш.

Товар-моддий захиралар тўғрисидаги ахборотларнинг ишончлилиги бўйича аудитор фикрининг шаклланишига қуйидаги омиллар таъсир кўрсатади:

- ▣ а) тўлиқ акс эттирилиш
- б) Товар-моддий захиралар билан боғлиқ муомалаларни етарли даражада асос бўлмаган ҳолларда ҳисобга олишнинг мавжудлиги
- в) хўжалик фаолияти фактларининг вақтинчалик аниқлик тамоилига риоя қилиниши.
- г) Товар-моддий бойликларни баҳолашнинг тўғрилиги.
- д) Товар-моддий захираларни бухгалтерия ҳисобининг тегишли счётларида акс эттиришнинг тўғрилиги.

3. Товар-моддий захиралар бухгалтерия ҳисобини текширишнинг хусусиятлари.

- Товар-моддий захираларининг тўлиқ кирим қилинишини текшириш чоғида аудитор мол етказиб берувчилар билан ҳисоб-китобларнинг шакллари ва шартларини, танланган баҳолаш усулини, сотиб олинган қийматликлар бўйича ҚҚСни қоплаш тартибини ҳисобга олиши зарур.

ҚҚС бўйича якуний ҳисоб-китоб 6410 счёт дебети ва 4410 счёт кредити бўйича акс эттирилади.

Сотиб олинган моддий бойликларга доир ҚҚС фақат қуйидаги қонунчилик шарт-шароитлари бажарилгандагина бюджетдан қопланади:

ҚҚС дастлабки ва ҳисоб-китоб ҳужжатларида алоҳида сатр билан ажратиб кўрсатилганида;

моддий бойликлар ҳақиқатда қабул қилинганида;

моддий бойликлар ишлаб чиқариш эҳтиёжлари учун сотиб олинганида.

Маълум шароитларда қабул қилинган моддий бойликларга тегишли ҚҚС, уларнинг ҳақиқий сотиб олиш таннархига киритилиши керак. Хусусан қуйидаги ҳолларда:

- ▣ - Ишлаб чиқариш заҳиралари ҚҚС солинмайдиган маҳсулотлар ишлаб чиқариш, ишлар бажариш ёки хизматлар кўрсатиш учун ишлатилганида;
 - ишлаб чиқариш заҳиралари чакана савдо ташкилотлари ва аҳолидан нақд пулга сотиб олинганида;
 - кўп марта ишлатиладиган идишлар сотиб олинганида;
 - счёт-фактура ва бошқа ҳисоб-китоб ҳужжатларида ҚҚС ажратиб кўрсатилмаганда.
- Ҳужжатсиз мол олинган ҳолатлар мавжуд бўлганида аудитор қуйидагиларни текширади:
- қабул қилиш далолатномаларини тузиш тартибига қандай риоя қилинаётганлиги;
 - ҳужжатларсиз олинган моддий бойликларни кирим қилишнинг тўлиқлиги ва тўғрилиги;
 - баҳо белгилашнинг тўғрилиги;
 - мол етказиб берувчиларнинг қарама-қарши ҳужжатлари келиб тушганда қилинган тузатишларнинг тўғрилиги

- ◆ Ишлаб чиқариш захиралари ҚҚС солинмайдиган маҳсулотлар ишлаб чиқариш, ишлар бажариш ёки хизматлар кўрсатиш учун ишлатилганида;
- ◆ ишлаб чиқариш захиралари чакана савдо ташкилотлари ва аҳолидан нақд пулга сотиб олинганида;
- ◆ кўп марта ишлатиладиган идишлар сотиб олинганида;

- ◆ тоб ҳужжатларида ҚҚС ажратиб кўрсатилмаганда.
Ҳужжатсиз мол олинган ҳолатлар мавжуд бўлганида аудитор қуйидагиларни текширади:
- ◆ қабул қилиш далолатномаларини тузиш тартибига қандай риоя қилинаётганлиги;

- ◆ ҳужжатларсиз олинган моддий бойликларни кириш қилишнинг тўлиқлиги ва тўғрилиги;
- ◆ -баҳо белгилашнинг тўғрилиги;
- ◆ - мол етказиб берувчиларнинг қарама-қарши ҳужжатлари келиб тушганда қилинган тузатишларнинг тўғрилиги